

2. King, P. M., & Kitchener, K. S. (2004). Reflective judgment: theory and research on the development of epistemic assumptions through adulthood. *Educational Psychologist*, 39, 5–18.
3. Hume, D. (1739/1740). *A treatise of human nature*. Oxford: Clarendon, 1888.
4. Weber, M. (1904). Die ‚Objektivität‘ sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis. In idem, *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre* Tübingen: Mohr, 1968. pp. 146–214.
5. McMullin, Ernan. (1983). Values in Science. In *PSA 1982: Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association*, Vol. 2, edited by Peter D. Asquith and Thomas Nickles, 3–28.

Людмила ПАВЛИШИН

*доктор філософських наук, професор,
Тернопільський національний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
lyudpavl@gmail.com*

НІГІЛІСТИЧНИЙ ПОГЛЯД Ф. НІЦШЕ НА РОЛЬ НАУКИ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Філософія Ніцше визначила нову культурно-філософську позицію щодо неklasичного типу світорозуміння та світобачення. «Місце автономії розуму зайняло віроломство «надлюдини» – ось цей шлях, який ХІХ пройшло від Канта до Ніцше [1, с. 467]. Ніцше вважав, що усі проблеми тогочасної культури виникли через те, що вона зорієнтована на науку, яка суперечить природному вияву життя з усіма його необхідними інстинктами та відчуттями. Людина, як вважав Ніцше, живе і не розуміє, що приймає незнання за знання, а заблудження вважає істиною. Тому вона повинна заглибитись в себе саму, щоб пізнати свій внутрішній світ, свої пристрасті, бажання і можливості. Тільки такий шлях зможе привести до істини. Розум, на думку Ніцше, деформує життя, позбавляє його краси та гармонії. Він звернув увагу на те, що його сучасники вважали позитивним той факт, «що наука починає панувати над життям: немає нічого неможливого в тому, що цього можна досягнути, але не підлягає сумніву, що таке підкорення життя не має великої цінності» [2, с. 202].

В той час, коли мислителі епохи Просвітництва особливу увагу зосереджували на ролі науки, то Ніцше заперечував її позитивну роль у житті людини та суспільства. Нігілістичний погляд Ніцше був звернений також на проблему історії. У праці «Про користь та шкоду історії для життя» він виклав свою позицію щодо цього. На думку К. А. Свасьяна, цей

твір «представляє особливий інтерес з точки зору становлення або початкового самовизнання ніцшеанської думки взагалі» [3, с. 781].

У праці Ніцше «Про користь та шкоду історії для життя» простежується вплив думок Гете стосовно історії, який вважав, що ніякого минулого немає, є лише теперішній час, а історія – абсурд. Історія, на думку Ніцше, паралізує волю до дій, не залишає місця для інстинктів. Він не погоджується з тим, що освічена людина обов'язково повинна бути обізнана в галузі історії та отримати історичну освіту. І на підтвердження цієї думки говорить про греків, які взагалі не мали такої освіти і аж ніяк не були неосвіченими людьми. «Надлишок історії послабив пластичну силу життя, воно нездатне користуватись минулим як здоровими харчами» [2, с. 227]. Ніцше говорить важливість неісторичного середовища. В такому випадку людина мала б змогу піднятися до над історичним рівнем. Саме це здатне відволікти увагу від випадковостей процесу становлення і змусити звернути увагу на мистецтво, яке робить буття вічним та стабільним. Для Ніцше наука не визнає суцього і вічного, а лише займається питаннями історичного процесу.

На думку Ніцше, попередня філософія, яка стояла на раціоналістичних позиціях, не надавала великого значення проблемі сенсу життя. Раціоналістичну філософію мало турбує людина з її переживаннями та муками. Всеваддя розуму класичної філософії, гаслом якої було «істина понад усе», не передбачало вивчення проблем та тривог людини, переосмислення її глибоких життєвих орієнтирів. За даних обставин переоцінка цінностей була надзвичайно необхідною, адже істини, які визнавалися європейцями впродовж тривалого часу, виявились незаперечними заблудженнями. Життя прекрасне завдяки боротьбі та волі до влади, а не у будь-яких романтичних проявах. Як стверджували представники «філософії життя», дух, свідоме, раціональне мислення не сприяє пізнанню життя, адже його можна лише відчувати. Варто зазначити, що будь-які матеріалістичні та гносеологічні питання цікавили Ніцше лише для розвитку та втілення у життя його моральних настанов.

Ніцше вказував на особливість розуму, коли йде мова про особистість, її внутрішній світ, природні інстинкти. Пізнання речей світу полягає у встановленні їхнього змісту. При відсутності змісту не може бути розуміння. В пізнанні факторів не існує, а лише інтерпретація речей. «Людина врешті-решт знаходить в речах лише те, що вона сама вклала в них» [4, с. 286]. Світ подається людині лише у формах її мислення. Взятий сам по собі, він для нас не існує. Людина, пізнаючи світ речей, бачить його на свій лад. Але чи можливе відтворення сутності світу в людському

інтелекті і чи потрібно це? Ніцше дає відповідь на це запитання з нотками нігілізму. Він вважає, що пізнання істини неможливе і, що найцікавіше, воно не так вже й потрібне людині, оскільки істина шкідлива для людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виндельбанд В. От Канта до Ницше / Виндельбанд В.; пер. с нем. под ред. А. И. Введенского. М.: КАНОН-пресс, 1998. 496 с.
2. Ницше Ф. Сочинения: в 2 т. / Ф. Ницше; пер. с нем.; сост., ред. и авт. прим. К. А. Свасьян. М.: Мысль, 1990. Т.1. 829 с.
3. Ницше Ф. Сочинения: в 2 т. / Ф. Ницше; пер. с нем.; сост., ред. и авт. прим. К. А. Свасьян. М.: Мысль, 1990. Т.2. 829 с.
4. Ницше Ф. Воля к власти: опыт переоценки всех ценностей / Ф. Ницше. М.: RELL-BOOK, 1994. 352 с.

Любов КОНДРАТЮК

*кандидат філософських наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
kondrliuba@ukr.net*

Світлана ШЕВЧУК

*кандидат філософських наук, доцент
Поліський національний університет
Житомир, Україна
sveta_shevchuk@ukr.net*

ДО ПРОБЛЕМИ ЦІННІСНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ НАУКИ

Ще і досі актуальною є оцінка орієнтації та ідеології сцієнтизму і технократизму, коли наука вважається вирішальним фактором соціального життя і мало не універсальним засобом вирішення всіх проблем людського буття. Образ науки, започаткований Новим часом і загострений позитивізмом, спирався на рішуче відокремлення її від інших елементів духовного життя суспільства (філософії, релігії, мистецтва, етики тощо). Ї сьогодні нерідко можна зустріти погляд, особливо серед представників технічних галузей і природничих наук, у якому наука протиставляється всьому тому, що пов'язане з людиною та її цінностями. Справді, науці характерні сувора логіка фактів, точність знання, перевірка наукових положень шляхом експерименту чи спостережень тощо. Йдучи таким шляхом вона здобула свої вражаючі результати, дослідила величезну кількість фактів та явищ. Однак, розвиток науки здійснюється не лише шляхом логічних прийомів мислення. Історія науки переконує, що